

**Public Participation in the Implementation of Environmental Law:
International Legal Standards and the National Practice of the
Republic of Uzbekistan**

Akhmadjonova Rano Dilshodovna

Master's Student, Green University, Republic of Uzbekistan

Abstract

This article examines the international legal and national foundations of public participation in the implementation of environmental law. It analyzes international legal instruments and the legislation of the Republic of Uzbekistan governing access to environmental information, public participation in environmental decision-making, and the exercise of public environmental oversight. Particular attention is paid to the practical challenges of implementing the institution of public participation under contemporary conditions. Based on the conducted analysis, the author proposes measures aimed at improving the legal framework through the development of digital mechanisms for cooperation between the state and society, enhancing the effectiveness of public environmental oversight, and ensuring more comprehensive protection of citizens' environmental rights.

Keywords

environmental law, public participation, environmental rights, public environmental control, Aarhus Convention, access to environmental information, Republic of Uzbekistan.

Ekologik huquqni amalga oshirishda jamoatchilik ishtiroki: xalqaro-huquqiy standartlar va O'zbekiston Respublikasining milliy amaliyoti

Axmadjonova Ra'no Dilshodovna

Green University magistranti, O'zbekiston Respublikasi

Annotatsiya

Maqolada ekologik huquqni amalga oshirishda jamoatchilik ishtirokining xalqaro-huquqiy va milliy asoslari tadqiq etilgan. Unda ekologik axborotdan foydalanish, ekologik ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilish jarayonida fuqarolarning ishtiroki hamda jamoatchilik ekologik nazoratini amalga oshirishni tartibga soluvchi xalqaro hujjatlar va O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi normalari tahlil qilingan. Zamonaviy sharoitlarda jamoatchilik ishtiroki institutini amaliy jihatdan amalga oshirish muammolariga alohida e'tibor qaratilgan. O'tkazilgan tahlil asosida davlat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning raqamli mexanizmlarini rivojlantirish, jamoatchilik nazoratining samaradorligini oshirish hamda fuqarolarning ekologik huquqlarini yanada to'liq ta'minlash orqali huquqiy tartibga solishni takomillashtirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqilgan [1–7].

Kalit so'zlar: ekologik huquq, jamoatchilik ishtiroki, ekologik huquqlar, jamoatchilik ekologik nazorati, Orxus konvensiyasi, ekologik axborot, O'zbekiston Respublikasi.

KIRISH

Global iqlim o'zgarishi, tabiiy ekotizimlarning degradatsiyasi, biologik xilma-xillikning qisqarishi va antropogen bosimning ortib borishi sharoitida ekologik xavfsizlikni ta'minlash aksariyat davlatlar davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Ekologik muammolarni hal etish faqat davlat tomonidan tartibga solish choralarini amalga oshirish bilangina cheklanib qolmaydi, chunki tabiatni muhofaza qilish faoliyatining samaradorligi ko'p jihatdan fuqarolik jamiyatining ekologik ahamiyatga ega bo'lgan qarorlarni qabul qilish jarayonlariga qay darajada jalb etilganligiga bog'liqdir [6; 7].

Zamonaviy ekologik huquq konsepsiyasi jamoatchilik ishtirokini fuqarolarning ekologik huquqlarini amalga oshirishning eng muhim mexanizmlaridan biri sifatida e'tirof etishga asoslanadi. Xalqaro standartlarda ekologik axborotdan foydalanish, aholining qarorlar qabul qilish jarayonidagi ishtiroki hamda sud orqali himoyalash imkoniyati ekologik demokratiyaning o'zaro bog'liq elementlari sifatida qaraladi.

Mazkur yondashuv 1998-yildagi Orxus konvensiyasida mustahkamlangan va O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligida ham o‘z aksini topgan [1; 6].

Tadqiqotning dolzarbligi O‘zbekiston Respublikasining ekologik qonunchiligini yanada takomillashtirish, jamoatchilik nazorati institutlarini rivojlantirish hamda davlat boshqaruvini raqamlashtirish jarayonlarining davom etayotgani bilan belgilanadi. Shakllangan normativ-huquqiy bazaga qaramay, fuqarolarning ekologik huquqlarini amalda ta’minlash masalalari ilmiy va amaliy jihatdan dolzarbligicha qolmoqda hamda huquqiy tartibga solishni yanada takomillashtirishni talab etmoqda.

Maqolaning maqsadi ekologik huquqni amalga oshirishda jamoatchilik ishtirokining xalqaro-huquqiy standartlari va milliy amaliyotini kompleks tadqiq etish, shuningdek, tegishli huquqiy mexanizmlar samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning metodologik asosini ekologik sohada jamoatchilik ishtirokini tartibga solish bo‘yicha xalqaro va milliy yondashuvlarni kompleks tahlil qilish imkonini bergan formal-yuridik, qiyosiy-huquqiy, tizimli hamda strukturaviy-funksional ilmiy bilish usullari tashkil etdi.

EKOLOGIK HUQUQNI AMALGA OSHIRISHDA JAMOATCHILIK ISHTIROKI INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY TAVSIFI

Ekologik huquq atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish hamda ekologik xavfsizlikni ta’minlash sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga soluvchi mustaqil huquq sohasi hisoblanadi. Mazkur sohaning o‘ziga xos xususiyatlaridan biri davlatning ekologik siyosatini amalga oshirish jarayonida jamiyatning faol ishtirok etishini taqozo etuvchi omil sifatida ommaviy-huquqiy va xususiy-huquqiy tamoyillarning uyg‘unlashuvidir [8–10].

Zamonaviy yuridik doktrinada jamoatchilik ishtiroki ekologik huquqlarni amalga oshirish mexanizmining asosiy elementlaridan biri sifatida qaraladi. Jumladan, M.M.

Brinchuk ekologik qonunchilikning samaradorligi nafaqat huquqiy tartibga solish sifatiga, balki fuqarolarning atrof-muhitni muhofaza qilish jarayonlariga jalb etilish darajasiga ham bog'liq ekanligini ta'kidlaydi [8]. S.A. Bogolyubov ham shunga o'xshash nuqtayi nazarni ilgari surib, jamoatchilik ishtirokini ekologik boshqaruvning demokratik tizimini shakllantirishning zaruriy sharti sifatida baholaydi [9].

Muallifning fikricha, ekologik huquqni amalga oshirishda jamoatchilik ishtirokini fuqarolar, fuqarolik jamiyati institutlari, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, ilmiy muassasalar va ommaviy axborot vositalarining qonunchilik normalariga asoslangan holda amalga oshiradigan, ekologik axborot olish, ekologik ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilishda ishtirok etish, jamoatchilik ekologik nazoratini amalga oshirish hamda ekologik huquqlarni himoya qilishga qaratilgan faoliyati sifatida belgilash mumkin.

Mazkur institutning huquqiy tabiati kompleks xususiyatga ega. Uning normativ asosini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, ekologik, ma'muriy, axborot va protsessual qonunchilik normalari, shuningdek, xalqaro huquq normalari tashkil etadi. Bunday tarmoqlararo xususiyat jamoatchilik ishtirokini nafaqat fuqarolik tashabbuslarini amalga oshirish shakli, balki insonning ekologik huquqlarini ta'minlashga xizmat qiluvchi mustaqil huquqiy mexanizm sifatida ko'rib chiqish imkonini beradi [1–6].

O'tkazilgan tahlil natijalari jamoatchilik ishtiroki o'zaro bog'liq bo'lgan to'rtta asosiy funktsiyani bajarishini ko'rsatadi:

- **axborot funksiyasi** – fuqarolarning ishonchli ekologik axborot olish huquqini amalga oshirishni ta'minlaydi;
- **nazorat funksiyasi** – ekologik qonunchilik talablarining buzilishlarini aniqlash va jamoatchilik ekologik nazoratining samaradorligini oshirishga yo'naltiriladi;
- **profilaktik (oldini olish) funksiyasi** – aholining ekologik ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilish jarayonidagi ishtiroki orqali ekologik zararlarning oldini olishga xizmat qiladi;

•**huquqni himoya qilish funksiyasi** – fuqarolarning ekologik huquqlarini ma'muriy va sud tartibida himoya qilish imkoniyatini ta'minlaydi.

Muallifning fikricha, mazkur funksiyalarning yig'indisi shuni ko'rsatadiki, jamoatchilik ishtiroki instituti an'anaviy jamoatchilik nazorati tushunchasi doirasidan ancha kengroqdir. U atrof-muhit holatiga ta'sir ko'rsatuvchi qarorlarni qabul qilish jarayonida davlat, jamiyat va shaxs manfaatlari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlovchi ekologik huquqni amalga oshirish mexanizmining mustaqil elementi hisoblanadi.

EKOLOGIK HUQUQNI AMALGA OSHIRISHDA JAMOATCHILIK ISHTIROKINING XALQARO-HUQUQIY VA MILLIY ASOSLARI

Ekologik huquqni amalga oshirishda jamoatchilik ishtirokiga oid zamonaviy yondashuvlarning shakllanishi bevosita xalqaro ekologik huquqning rivojlanishi bilan bog'liqdir. XX asrning ikkinchi yarmida jahon hamjamiyati atrof-muhitni samarali muhofaza qilish ekologik ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilish jarayonlariga fuqarolarni faol jalb etmasdan mumkin emas degan xulosaga keldi. Natijada jamoatchilik ishtiroki nafaqat demokratik boshqaruvning elementi, balki insonning qulay atrof-muhitga bo'lgan huquqini amalga oshirish shartlaridan biri sifatida ham e'tirof etila boshlandi [6; 7].

Mazkur yondashuvni mustahkamlagan dastlabki xalqaro hujjatlardan biri 1992-yilda qabul qilingan **Atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha Rio-de-Janeyro deklaratsiyasi** hisoblanadi. Deklaratsiyaning 10-tamoyiliga ko'ra, ekologik masalalarni eng samarali hal etish barcha manfaatdor fuqarolarning keng ishtiroki orqali ta'minlanadi. Ushbu hujjat davlatlarning aholiga ekologik axborotdan erkin foydalanish imkoniyatini yaratish, jamoatchilikning qarorlar qabul qilish jarayonida ishtirokini ta'minlash hamda ekologik huquqlarni sud orqali himoya qilishning samarali mexanizmlarini shakllantirish majburiyatlarini nazarda tutadi [7].

Ekologik demokratiya konsepsiyasining keyingi rivoji 1998-yilda qabul qilingan **BMT Yevropa iqtisodiy komissiyasining Atrof-muhit masalalariga oid axborotdan**

foydalanish, qarorlar qabul qilish jarayonida jamoatchilik ishtiroki va odil sudlovdan foydalanish to'g'risidagi konvensiyasi (Orxus konvensiyasi) bilan bog'liqdir. Mazkur konvensiyaning ahamiyati shundaki, u ekologik huquqlarni faqat deklarativ tarzda belgilash bilan cheklanmay, balki davlatlar zimmasiga ularni amalga oshirishning samarali mexanizmlarini yaratish bo'yicha aniq majburiyatlarni yuklaydi [6].

Orxus konvensiyasi o'zaro bog'liq uchta asosiy tamoyilga asoslanadi:

- ekologik axborotdan erkin foydalanishni ta'minlash;
- ekologik ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilishda jamoatchilik ishtirokini ta'minlash;
- atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo'yicha odil sudlovdan foydalanish imkoniyatini yaratish.

Aynan ushbu elementlarning yig'indisi davlat boshqaruvining ochiqligi va tabiatni muhofaza qilish faoliyati samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan zamonaviy ekologik demokratiya modelining asosini tashkil etadi [6].

O'zbekiston Respublikasi uchun Orxus konvensiyasiga qo'shilish milliy ekologik qonunchilikni rivojlantirishning muhim bosqichlaridan biri bo'ldi. Xalqaro majburiyatlarning bajarilishi fuqarolarning ekologik huquqlarini ta'minlashning huquqiy mexanizmlarini takomillashtirish, jamoatchilik nazorati imkoniyatlarini kengaytirish hamda atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida davlat organlari faoliyatining shaffofligini oshirishga xizmat qildi [1; 6].

O'zbekiston Respublikasida jamoatchilik ishtirokining huquqiy asoslari, avvalo, **O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida** mustahkamlangan bo'lib, unda fuqarolarning qulay atrof-muhitga bo'lgan huquqi, ishonchli ekologik axborot olish imkoniyati hamda davlatning ijtimoiy hayotida ishtirok etish huquqi belgilangan [1].

Konstitutsiyaviy qoidalarning rivojlantirilishi sohaviy qonunchilik orqali amalga oshiriladi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining «**Tabiatni muhofaza qilish**

to'g'risida», «Ekologik nazorat to'g'risida», «Jamoatchilik nazorati to'g'risida», «Ekologik ekspertiza to'g'risida»gi qonunlari, shuningdek, «Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida»gi Qonun aholining davlat ekologik siyosatini amalga oshirishdagi turli shakllardagi ishtirokini tartibga solishda muhim ahamiyatga ega [2–5].

Amaldagi qonunchilik tahlili shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida ekologik sohada jamoatchilik ishtirokini tartibga soluvchi kompleks normativ-huquqiy baza shakllangan. Shu bilan birga, qonunchilikda belgilangan huquqlarning samarali amalga oshirilishi ko'p jihatdan huquqiy tartibga solish hajmiga emas, balki tegishli mexanizmlarning amaliy faoliyat ko'rsatishiga bog'liqdir.

Ekologik axborotning o'z vaqtida ochiqqlanishi, atrof-muhitga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan loyihalar bo'yicha jamoatchilik muhokamalarining ochiqqligini ta'minlash, shuningdek, fuqarolarning fikr va takliflarini yakuniy boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonida majburiy ravishda hisobga olish alohida ahamiyat kasb etadi. Aynan ushbu omillar aholining ekologik huquqni amalga oshirish jarayonida rasmiy emas, balki real ishtirokini ta'minlash imkonini beradi.

Muallifning fikricha, O'zbekiston Respublikasi ekologik qonunchiligining zamonaviy rivojlanish bosqichi asosan normativ tartibga solishdan fuqarolarning ekologik huquqlarini amalga oshirishning amaliy mexanizmlarini takomillashtirishga bosqichma-bosqich o'tish bilan tavsiflanadi. Mazkur sharoitda ekologik boshqaruvni raqamlashtirish, davlat axborot resurslarining ochiqqligini kengaytirish hamda davlat hokimiyati organlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlik samaradorligini oshirish ustuvor ahamiyat kasb etadi.

QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL

Orxus konvensiyasi qoidalarini O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi bilan qiyoslash xalqaro standartlarning milliy huquqiy tizimga yuqori darajada implementatsiya qilinganligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, tahlillar ekologik huquqlarni

amalga oshirishning ayrim mexanizmlari, avvalo, huquqni qo'llash amaliyoti darajasida yanada takomillashtirishni talab etishini ko'rsatmoqda.

Mezon	Xalqaro standartlar	O'zbekiston Respublikasi
Ekologik axborotdan foydalanish	Axborotdan erkin foydalanish har bir insonning mustaqil huquqi sifatida e'tirof etiladi [6]	Konstitutsiya va sohaviy qonunchilikda mustahkamlangan; davlatning raqamli axborot resurslarini rivojlantirish jarayoni davom etmoqda [1-5]
Qarorlar qabul qilishda jamoatchilik ishtiroki	Jamoatchilik qaror loyihalarini tayyorlashning dastlabki bosqichlaridanoq jalb qilinishi lozim [6;7]	Jamoatchilik muhokamalari va ekologik ekspertiza tartiblari nazarda tutilgan, biroq ularning samaradorligi kelib tushgan taklif va mulohazalarning qanchalik to'liq hisobga olinishiga bog'liq [2;5]
Odil sudlovdan foydalanish imkoniyati	Ekologik huquqlarni sud orqali himoya qilish imkoniyati kafolatlanadi [6]	Qonunchilikda ma'muriy va sud orqali himoya qilish usullari belgilangan, biroq huquqni qo'llash amaliyotini yanada rivojlantirish talab etiladi [1;4]
Jamoatchilik ekologik nazorati	Ekologik demokratiya va barqaror rivojlanishning muhim elementi sifatida qaraladi [6;7]	Maxsus qonunchilik bilan tartibga solingan, biroq fuqarolik jamiyati institutlarining salohiyati hali to'liq amalga oshirilmagan [3;4]

O'tkazilgan qiyosiy-huquqiy tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi umuman olganda ekologik sohada jamoatchilik ishtirokinining xalqaro standartlariga mos keladi. Shu bilan birga, kelgusidagi takomillashtirish jarayonlari qonunchilikda belgilangan mexanizmlarni amaliy jihatdan samarali amalga oshirish,

raqamli xizmatlarni kengaytirish, ekologik axborotning ochiqligini ta'minlash hamda ekologik ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilishda fuqarolik jamiyati institutlarining rolini kuchaytirishga yo'naltirilishi lozim.

**EKOLOGIK HUQUQNI AMALGA OSHIRISHDA JAMOATCHILIK
ISHTIROKINING DOLZARB MUAMMOLARI VA TAKOMILLASHTIRISH
YO'NALISHLARI**

Xalqaro standartlar va O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi tahlili shuni ko'rsatadiki, mamlakatda ekologik huquqni amalga oshirishda jamoatchilik ishtirokini tartibga soluvchi zarur normativ-huquqiy baza shakllangan. Shu bilan birga, qonunchilikda belgilangan kafolatlarning mavjudligi fuqarolarning ekologik huquqlarini samarali amalga oshirishni o'z-o'zidan ta'minlamaydi. Asosiy muammolar amaldagi huquqiy mexanizmlarni amaliy qo'llash sohasida namoyon bo'lmoqda [1–6].

Eng muhim muammolardan biri aholining ekologik ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilish jarayonida ishtirok etish uchun qonunchilikda nazarda tutilgan imkoniyatlardan yetarlicha xabardor emasligidir. Fuqarolarning ekologik axborot olish huquqi qonunchilikda mustahkamlangan bo'lsa-da, atrof-muhitga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan yirik investitsiya va infratuzilmaviy loyihalarni amalga oshirishga oid ma'lumotlar har doim ham jamoatchilikka to'liq va tushunarli shaklda yetkazilmaydi. Bu esa jamoatchilik ishtiroki darajasini pasaytiradi hamda fuqarolarning ekologik huquqlarini amalga oshirish imkoniyatlarini cheklaydi [2; 3].

Yana bir dolzarb muammo — ayrim jamoatchilik muhokamalari jarayonlarining rasmiy tusga ega bo'lishidir. Huquqni qo'llash amaliyotining tahlili shuni ko'rsatadiki, ayrim hollarda jamoatchilik muhokamalari loyihalar bo'yicha asosiy qarorlar qabul qilingandan keyin o'tkaziladi. Natijada fuqarolarning taklif va mulohazalari qabul qilinayotgan qarorlarning yakuniy mazmuniga amalda ta'sir ko'rsatmay qoladi. Bunday amaliyot ekologik jihatdan muhim loyihalarni tayyorlashning dastlabki bosqichlarida

jamoatchilik ishtirokini nazarda tutuvchi Orxus konvensiyasi tamoyillariga to'liq mos kelmaydi [6].

Ekologik boshqaruvni raqamlashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratish lozim. Zamonaviy axborot texnologiyalari ekologik axborotdan foydalanishni ta'minlovchi elektron platformalarni yaratish, jamoatchilik muhokamalarini masofaviy shaklda o'tkazish hamda tabiatni muhofaza qilish qonunchiligi ijrosi ustidan jamoatchilik monitoringini amalga oshirish orqali davlat organlari faoliyatining ochiqqligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi. Biroq mazkur sohada raqamli vositalarning mavjud salohiyatidan hali to'liq foydalanilmayapti [3; 11].

Alohida muammo sifatida fuqarolik jamiyati institutlarining davlat ekologik siyosatini amalga oshirish jarayonlaridagi ishtiroki yetarli darajada emasligini ko'rsatish mumkin. O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi nodavlat notijorat tashkilotlari, fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, ilmiy muassasalar va ommaviy axborot vositalarining jamoatchilik ekologik nazoratini amalga oshirishdagi ishtirokini nazarda tutadi. Shu bilan birga, amaldagi amaliyot davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlikni yanada kengaytirish zarurligini ko'rsatmoqda. Bu esa ekologik monitoring samaradorligini oshirish va qabul qilinayotgan boshqaruv qarorlarini yanada xolisona baholash imkonini beradi [3; 4].

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, jamoatchilik ishtiroki institutini yanada rivojlantirish yangi normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qilishdan ko'ra, mavjud huquqiy kafolatlarni amalga oshirish mexanizmlarini takomillashtirishga yo'naltirilishi lozim. Shu munosabat bilan qonunchilik va huquqni qo'llash amaliyotini takomillashtirishning quyidagi yo'nalishlarini amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

- jamoatchilik muhokamalarini o'tkazish tartibini takomillashtirish, bunda loyiha hujjatlarini e'lon qilish, muhokama muddatlari va kelib tushgan takliflarni majburiy ko'rib chiqish bo'yicha yagona talablarni belgilash;

- ekologik axborotning yagona davlat raqamli platformasini yaratish, unda fuqarolarning atrof-muhit holati, ekologik ekspertiza natijalari, jamoatchilik muhokamalari hamda davlat ekologik nazorati organlari faoliyatiga oid ma'lumotlardan erkin foydalanishini ta'minlash;
- davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlarini rivojlantirish, jumladan, nodavlat notijorat tashkilotlari, ilmiy hamjamiyat va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari ishtirokini kengaytirish;
- aholining ekologik-huquqiy madaniyatini oshirish, ekologik ta'lim, axborot-targ'ibot dasturlari va raqamli ta'lim resurslarini rivojlantirish orqali ekologik ongni yuksaltirish;
- fuqarolarning ekologik huquqlarini himoya qilishning sud va ma'muriy mexanizmlarini takomillashtirish, shu jumladan ekologik nizolar bo'yicha ixtisoslashgan sud amaliyotini rivojlantirish.

Muallifning fikricha, jamoatchilik ishtiroki institutini yanada rivojlantirishning eng istiqbolli yo'nalishlaridan biri davlat axborot resurslari, jamoatchilik nazorati mexanizmlari hamda fuqarolarning davlat hokimiyati organlari bilan elektron hamkorlik shakllarini birlashtiruvchi kompleks raqamli ekologik boshqaruv modelini joriy etish hisoblanadi. Mazkur yondashuv ekologik ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilish jarayonining shaffofligini oshirish, jamiyatning davlat organlari faoliyatiga bo'lgan ishonchini mustahkamlash va fuqarolarning ekologik huquqlarini yanada samarali amalga oshirish imkonini beradi.

O'tkazilgan tadqiqot shuni tasdiqlaydiki, jamoatchilik ishtiroki zamonaviy ekologik huquqning asosiy institutlaridan biri hamda ekologik xavfsizlikni ta'minlashning zaruriy sharti hisoblanadi. Orxus konvensiyasi va Rio-de-Janeyro deklaratsiyasida mustahkamlangan xalqaro standartlar ekologik axborotdan foydalanish, aholining ekologik ahamiyatga ega qarorlarni qabul qilish jarayonida ishtiroki va odil sudlovdan foydalanish imkoniyatini insonning ekologik huquqlarini amalga oshirishni

ta'minlovchi ekologik demokratiyaning o'zaro bog'liq elementlari sifatida belgilaydi [6; 7].

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligining tahlili davlat ekologik siyosatini amalga oshirishda jamoatchilik ishtirokini tartibga soluvchi kompleks normativ-huquqiy baza mavjudligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, olib borilgan tadqiqot natijalari mazkur institutni yanada rivojlantirish, avvalo, huquqni qo'llash amaliyotini takomillashtirish, ekologik axborotning ochiqqligini oshirish va jamoatchilik ekologik nazorati mexanizmlarini rivojlantirish bilan bog'liq bo'lishi lozimligini ko'rsatmoqda.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundan iboratki, unda jamoatchilik ishtiroki ekologik huquqning mustaqil tarmoqlararo instituti sifatida kompleks tarzda ko'rib chiqilgan bo'lib, u o'zaro bog'liq axborot, nazorat, profilaktik va huquqni himoya qilish funksiyalari orqali ekologik huquqlarni amalga oshirishni ta'minlaydi. Muallif ekologik huquqlarni amalga oshirishning zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish va fuqarolik jamiyati institutlari ishtirokini kengaytirish asosida amaliy mexanizmlarini takomillashtirish, ya'ni asosan normativ tartibga solishdan yanada samarali amaliy mexanizmlarga o'tish zarurligini asoslab bergan.

Muallifning fikricha, jamoatchilik ishtiroki institutini yanada takomillashtirish kompleks yondashuv asosida amalga oshirilishi lozim. Bunda milliy qonunchilikni xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish, ekologik boshqaruvning raqamli vositalarini rivojlantirish, jamoatchilik ekologik nazoratini mustahkamlash hamda davlat va jamiyat o'rtasidagi hamkorlik samaradorligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo'nalishlarning amalga oshirilishi fuqarolarning ekologik huquqlarini yanada to'liq ta'minlash, davlat ekologik boshqaruvi samaradorligini oshirish va O'zbekiston Respublikasining barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishiga xizmat qiladi.

BIBLIOGRAFIK HAVOLALAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2023-yil 30-apreldagi O'zbekiston Respublikasi Qonuni tahriridagi).

2. O'zbekiston Respublikasining «Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida»gi Qonuni 1992-yil 9-dekabr, № 754-XII.
3. O'zbekiston Respublikasining «Ekologik nazorat to'g'risida»gi Qonuni 2013-yil 27-dekabr, № O'RQ-363.
4. O'zbekiston Respublikasining «Jamoatchilik nazorati to'g'risida»gi Qonuni 2018-yil 12-aprel, № O'RQ-474.
5. O'zbekiston Respublikasining «Ekologik ekspertiza to'g'risida»gi Qonuni (amaldagi tahriri).
6. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Yevropa iqtisodiy komissiyasining atrof-muhit masalalariga oid axborotdan foydalanish, qarorlar qabul qilish jarayonida jamoatchilik ishtiroki va atrof-muhit masalalari bo'yicha odil sudlovdan foydalanish to'g'risidagi konvensiyasi (Orxus konvensiyasi). Orxus, 1998-yil 25-iyun.
7. Atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha Rio-de-Janeyro deklaratsiyasi. BMTning Atrof-muhit va rivojlanish bo'yicha konferensiyasi tomonidan 1992-yil 14-iyunda qabul qilingan.
8. Brinchuk M. M. Ekologik huquq: «Yurisprudensiya» mutaxassisligi bo'yicha oliy ta'lim muassasalari talabalari uchun darslik. – Moskva: Gorodets, 2009. – 445, [1] b.
9. Bogolyubov S. A. (tahrir ostida). Ekologik huquq: oliy ta'lim muassasalari uchun darslik. – 8-nashr, qayta ishlangan va to'ldirilgan. – Moskva: Yurayt, 2025. – 318 b.
10. Krassov O. I. Ekologik huquq: darslik. – 3-nashr, qayta ko'rib chiqilgan. – Moskva: Norma: INFRA-M, 2012. – 623 b.
11. 2030-yilgacha bo'lgan davr uchun Barqaror rivojlanish sohasidagi kun tartibi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti.

